

змін у галузі освіти набувають особливого значення. Науковий доробок Василя Олександровича належить до найяскравіших здобутків світової гуманістичної педагогіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 770 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 1. – С.403-447.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 5. – С. 334-339.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С.339.

УДК 371.14:37.015.6:373.5

З.В. Філончук

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ В УЧНІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ ЯК ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття розкриває роль педагогічної спадщини В.Сухомлинського у формуванні в учнів ставлення до праці як ціннісної основи економічної культури.

The article examines the role of pedagogical heritage of V. Sukhomlinskiy in the formation of attitude to work as valuable basis of economic culture among pupils.

Постановка проблеми. Сьогодні в суспільстві найважливіше значення надається виховній функції навчальних закладів, про що свідчить низка нормативно-правових актів. На створення системи виховної роботи спрямовують “Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти”, розроблені Міністерством освіти та науки України.

Відповідно до них система життєдіяльності дитини, з метою її всебічного розвитку, повинна включати в себе шість видів діяльності: пізнавальну (навчальна), трудову (в т.ч. самообслуговування, суспільно-корисна праця, виробнича праця), суспільну (організаторська), художньо-естетичну, спортивно-туристську, ігрову. Основними видами діяльності через які здійснюється формування економічної культури є пізнавальна, трудова, суспільна. В програмі аналізу виховної роботи в класі рекомендовано досліджувати зміни в соціокультурному розвитку учнів, в тому числі розвиток економічної культури та культури праці [5].

Економічна культура людини проявляється в економічній поведінці. Рівень її розвитку встановлюється через відповідність економічної культури індивіда тим знанням, цінностям, нормам, які існують в певному суспільстві.

Провідне місце серед ціннісних стандартів в економічній культурі займає цінність праці.

Формування ставлення до праці, усвідомлення суті праці як економічної категорії, здобування знань та закладання основ світогляду відбувається в школі.

Головною педагогічною проблемою, яка повинна бути в центрі уваги школи та сім'ї, є трудове виховання. Так вважав В. Сухомлинський. Під працею він розумів діяльність, спрямовану на створення суспільного багатства і в школі прагнув не до “уроків праці”, не до гри в працю, а саме до праці [6].

Педагогічна спадщина В.Сухомлинського завжди була в центрі уваги освітянської спільноти і в наш час особливо потребує детального вивчення. Адже, незважаючи на зміни в політичній та соціально-економічній ситуації, є ті цінності, які становлять основу культури народу. До них належить і праця. Проте час вимагає дещо інших підходів до тлумачення цієї категорії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У працях Л.Паламарчук, В.Мадзігона, В.Ковальчука, А.Розенберга, О.Сухомлинської та інших учених розкриваються різноманітні аспекти педагогічної спадщини В.Сухомлинського.

Проблема економічного виховання вивчалася А.Нісімчуком, В.Поповим, С.Шацьким, О.Шпаком та іншими. Духовно-економічне виховання як особистісно орієнтовану технологію досліджує О.Варецька.

Мета статті полягає у визначенні ролі педагогічної спадщини В.Сухомлинського в формуванні в учнів ставлення до праці як ціннісної основи економічної культури.

Виклад основного матеріалу. Праця – є життєвою потребою людини, справою її честі і слави – зазначав В. Сухомлинський. Проте сама праця, без впливу на свідомість, без переконання словом не може забезпечити цілковитого успіху. “Ми домагаємося того, щоб на уроках перед учнями поступово розкривалося суспільне і творче значення праці,” – писав В.Сухомлинський [7: 108].

Він зазначав, що навчити дитину активно бачити світ, керуватися в праці переконаннями – одна з головних передумов виховання знаннями [9].

Сучасний учень, здобуваючи економічну освіту, повинен усвідомити як економічну сутність категорії “праця”, так і значення праці для особистого розвитку, самореалізації.

В економічній теорії праця – це, по-перше, цілеспрямована діяльність, що передбачає застосування здібностей і трудових навичок людей, їхніх фізичних і розумових зусиль. По-друге – це фактор виробництва (економічний ресурс), що охоплює людські ресурси: фізичні та розумові здібності, освітній та професійний рівень, виробничий досвід зайнятих у виробництві [2].

Праця як економічний ресурс є особистим надбанням кожного індивіда. Саме від людини залежить його (ресурсу) якість. В сучасних умовах дитина повинна усвідомлювати, що вона є власником цього економічного ресурсу.

Слід зазначити, що ресурс “праця” саме тим і відрізняється від усіх інших виробничих ресурсів, що його носієм є людина – жива істота і член суспільства. І продуктивність праці залежить не лише від технічної оснащеності праці, а й задоволення своєю роботою.

На думку В.Сухомлинського, “праця і тільки праця – основа всебічного розвитку особистості. Не може бути й мови про всебічний розвиток, коли людина не знає радості праці” [7: 152].

“З малку людина повинна пізнавати радість творчості для людей. Юність немислима без радості. Змужніння приносить інша радість – радість від думки, що я своєю працею дав людям. Це найважливіше – джерело морального багатства” [7: 320].

Сучасний учень іноді важко сприймає те, що на ринку праці продається послуга праці – потенційна здатність працівника створювати продукти і послуги. Цю послугу купують підприємці або держава, а продають наймані працівники. Незважаючи на автоматизацію та роботизацію виробництва роль особистого фактору зростає, що висуває нові вимоги не лише до кваліфікації, компетентності та знань працівників, а й до загальноосвітнього рівня. Культурна, освічена людина інакше розуміє відповідальність, є ініціативнішою, вимогливішою до себе [2].

Це дозволяє їй бути мобільною. В.Сухомлинський писав:” Саме завдяки тому, що людина оволодіває тонкощами, науковими основами улюбленої праці, вона відчуває потребу в збагаченні все новими і новими знаннями та уміннями. Часто буває так, що, заглиблюючись у тонкощі своєї праці, людина освоює суміжні, споріднені спеціальності. Але логіка праці в умовах НТП така, що оволодіння спорідненими спеціальностями, з одного боку, відкриває можливості переміни праці і, з другого, – допомагає удосконалювати майстерність, відкриває перед людиною ті сторони трудової діяльності, в яких праця піднімається на рівень творчості” [7: 158].

У наш час, як вважає Мудрик А., виховання ставлення до праці повинно бути наповнено іншим змістом вже тому, що змінилось ставлення до власності. Почуття господаря свого підприємства, своєї справи дозволяє уникнути відчуження, створює

передумови для ставлення до своєї праці як до засобу самореалізації, міра якої буде залежати від характеру, організації, а головне – позиції людини в процесі праці [4].

У цьому плані важливе значення має культура праці, тобто здатність правильно організувати робочий час і місце, знайти відповідні прийоми та операції для досягнення максимально корисних результатів та отримання високоякісної продукції (товарів або послуг). В.Сухомлинський писав:” Культура людини починається в трудовій культурі, в тому, що людина знаходить все нові й нові тонкощі і деталі діла, в якому далеко ще не все відоме, не все відкрито” [7: 157].

Для В.Сухомлинського праця є найвищим моральним принципом, обов’язком перед суспільством. Знайти, відкрити, затвердити в людині її трудове покликання, досягти, щоб кожен став справжнім майстром у будь-якій справі, щоб трудова творчість назавжди ввійшла в духовне життя та стала найсильнішим емоціональним стимулом діяльності – в цьому сутність ідейного та трудового виховання. Гармонія права та обов’язку, особистої праці в ім’я щастя та блага інших людей – це його моральний ідеал. Тільки при цій гармонії людина може бути справді щасливою та вільною [6].

В. Сухомлинський писав, що “дитина повинна навчатися втілювати свої бажання, прагнення у практичні діла. Мистецтво виховання і полягає в тому, щоб знайти таку суспільно корисну працю, яка б давала дітям змогу випробувати свої сили” [7: 92]. Він стверджував:” Підлітки, а тим більше юнаки і дівчата, повинні завжди відчувати себе учасниками праці, діячами, від зусиль яких певною мірою залежить доля суспільства, народу” [7: 95].

Як вважає дехто з сучасних педагогів відповідальне ставлення до праці як до основи благополуччя держави, суспільства та окремого індивіда перестало бути головною життєвою цінністю. Цінність праці у молоді насамперед визначається тим, наскільки вона сприяє задоволенню їх потреби в самореалізації [4].

У сучасних економічних умовах України особливої актуальності набуває формування в учнів позитивного ставлення до підприємницької діяльності. Один факт: на початку 2008 року у сфері малого та середнього бізнесу знайшло роботу майже десять мільйонів працівників, а це більше половини зайнятого населення [1].

На жаль, в учнів сформувався певний стереотип підприємця. Мало хто асоціює його діяльність із кропіткою, ініціативною, творчою, системною працею, усвідомлює, що розвиток підприємницької діяльності є запорукою успішного розвитку України.

Слід зазначити, що переважна більшість варіативних курсів з економіки має прикладний характер, що активізує та зацікавлює учнів і активізує процес вивчення ними економіки. Проведення практичних робіт, розв’язування задач, виконання вправ, проведення презентацій та екскурсій є невід’ємною складовою змісту програм зазначених курсів. Це дає можливість формувати і розвивати економічну компетентність учнів щодо захисту прав споживачів, організації та ведення власної справи, основ фінансових розрахунків та ведення сімейного господарювання, орієнтує учнів на професійну діяльність [3].

Трудове виховання учнів здійснюється в усіх видах праці, передусім у навчальній праці. В.Сухомлинський вважав, що розумова праця має таке ж значення для виховання, як і фізична. Він писав: “Учень, який здобуває знання, докладаючи власних зусиль, по-перше, дістає велике моральне задоволення, по-друге, ніколи не відступає перед труднощами. У подоланні труднощів він вбачає найважливіший засіб доведення істини” [7: 115].

Далі В.Сухомлинський наголошував: ”Дуже важливо, щоб учень оволодівав знаннями в процесі активної праці: бачив, усвідомлював, переживав результати своїх зусиль, розумів, що глибина знань, сталість умінь і навичок – усе це залежить від нього, а не є чимось фатальним, випадковим” [7: 116].

Поєднанню знань, переконань та їх практичній реалізації В.Сухомлинський приділяв саму щільну увагу. “Знання, які не застосовуються на практиці стають мертвим багажем,” – писав він. А важливим засобом застосування здобутих знань вважав виконання творчих робіт [7: 123].

Прикладом відповідальності, творчої ініціативи в праці для учня повинен стати вчитель. ”Справжній вихователь вбачає велику небезпеку в тому, що учні стають споживачами знань, які він, учитель, вкладає їм у голови. Це найгірше, що може бути в педагогічній праці. Педагог-вихователь прагне до того, щоб учні бачили в ньому не байдужу людину, яка тлумачить явища навколишнього світу, а захопленого, допитливого дослідника, який завжди визначає свою ідейну позицію” [7: 102]. Досліджувати разом з учнями, працювати разом – так повинен діяти вчитель.

Висновки. Отже, в сучасних умовах людина є власником такого економічного ресурсу як праця, а значить самостійно приймає рішення щодо його використання та ставлення до процесу праці. Завдання суб’єктів педагогічного середовища полягає в тому, щоб навчити дитину працювати (діяти) та вміло використовувати працю (як економічний ресурс), вклавши максимум зусиль у формування її якості, виховувати особистісне ставлення до праці з позиції громадянського суспільства.

Вважаємо, що педагогічна спадщина В.Сухомлинського є джерелом великої любові до людей та до праці з людьми в інтересах суспільного розвитку, в інтересах народу.

Подальші дослідження. На нашу думку, подальшого дослідження потребують проблеми розроблення та впровадження в практику загальноосвітніх навчальних закладів конкретних програм щодо формування економічної культури учнів як складової системи навчально-виховної роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дацюк Л. Підприємництво//Урядовий кур’єр. – 2009. – №33 – 8 с.
2. Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх закладів (І.Ф.Радіонова, І.С.Кравченко, В.В.Радченко. За ред. І.Ф.Радіонової. – Кам’янець – Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 368 с.
3. Збірник програм з економіки для загальноосвітніх навчальних закладів (для курсів за вибором). Ч.ІІ. – Кам’янець – Подільський: Аксіома, 2008. –384 с.
4. Мудрик А.В. Социализация и «смутное время». – М.: Знание, 1991. – 80 с.
5. Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти //Інформаційний збірник МОН України. – 2008. – №34 – 35. – С.23-43.
6. Родчанин Е.Г., Зязюн И.А. Гуманист. Мыслитель. Педагог. Об идеалах В.А.Сухомлинского. – М.: Педагогика, 1991. – 112 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. – К., “Рад. школа”, 1976.
8. Сухомлинский В.А. О воспитании / Сост. и авт. вступит. очерков С.Соловейчик. – М.: Политиздат, 1982. – 270 с.

УДК 373.3.091

В.П. Харченко

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Статтю присвячено використанню ідей В. О. Сухомлинського у сучасному дошкільному навчальному закладі.

The article is devoted to the use of V. O. Sukhomlinsky's ideas in modern preschool educational establishment.

Постановка загальної проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку особистості. Закон України „Про освіту” наголошує: „Освіта – основа духовного, соціального, екологічного, культурного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є